

AURORA UNGUREANU

**METODICA PREDĂRII EDUCAȚIEI FIZICE ADAPTATE
LA PREȘCOLARII CU DIZABILITĂȚI MOTORII**

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2013**

**Editura PROUNIVERSITARIA
București, 2013**

Referenți științifici:

Prof. univ.dr. SPIRIDON HORĂȚIU MUGUREL NICULESCU

FEFS - Universitatea din Pitești

Prof. univ.dr. LIGIA RUSU

Director Departamentul II - KINETOTERAPIE ȘI MEDICINĂ SPORTIVĂ

FEFS - Universitatea din Craiova

Copyright © 2013 Universitaria

Copyright © 2013 Pro Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurilor Universitaria și Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

UNGUREANU, AURORA

**Metodica educației fizice adaptate la preșcolarii cu dizabilități
motorii / Aurora Ungureanu. - Craiova : Universitaria ; București : Pro
Universitaria, 2013**

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0643-2

ISBN 978-606-647-651-5

371.3:796:376

372.879.6

Apărut: 2013

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

CUVÂNT INTRODUCŢIV

Conţinutul acestei cărţi se referă la activitatea cu *preşcolari cu dizabilităţi motorii*, nivel la care nu sunt încă definitivate lucrurile, dar nu în sensul socializării (deoarece se încearcă şi aici integrarea copiilor cu dizabilităţi) ci *în cel al integrării sociale prin educaţie fizică adaptată*, activitate care lipseşte cu desăvârşire.

Nu există profesori de educaţie fizică adaptată în centrele de recuperare a acestor copiii şi nici în grădiniţe (activitatea de educaţie fizică desfăşurându-se cu educatorul, care nu în toate cazurile are specializare în acest domeniu).

În urma desfăşurării unei astfel de activităţi de educaţie fizică adaptată, la centrul *Word Vision România, filiala Craiova* – centru de recuperare a copiilor cu dizabilităţi, am decis să elaborez această carte.

Materialul prezentei cărţi este desprins din propria teză de doctorat ce a avut titlul: „Contributii privind integrarea socială a copiilor cu dizabilităţi motorii, prin activităţi fizice adaptate”.

Scopul cercetării a presupus rolul intervenţiei precoce prin activităţi fizice adaptate, la copiii cu dizabilităţi motorii în vârstă de 3-6/7 ani, în vederea dezvoltării psihomotrice şi a integrării sociale a acestora.

Din aceste considerente, am elaborat şi aplicat în cadrul activităţilor fizice adaptate, la copiii cu dizabilităţi motorii, din centrul ales, jocuri de mişcare adaptate cu ajutorul cărora am alcătuit programe specifice adaptate.

Programele specifice adaptate au fost transpuse în planurile lecţiilor desfăşurate cu aceşti copii (grupa de 9 copiii), ce cuprindea jocuri de mişcare pentru toate verigile lecţiei respective, de la prima şi până la ultima verigă.

Elaborarea şi dozarea (intensitate, volum, pauze) acestora, s-a făcut în funcţie de dizabilităţile şi de particularităţile de vârstă ale copiilor supuşi cercetării, pentru adaptarea programelor eliminându-se acele tipuri de activităţi fizice, contraindicate, tipurilor de dizabilităţi de care suferea fiecare copil în parte.

S-a ținut cont, de asemenea şi de rezultatelor obţinute în urma aplicării unui *protocol de densitate* la una din lecţiile de debut ale acestei activităţi în vederea prescrierii ulterioare a efortului, pentru fiecare copil în parte, în funcţie şi de dizabilitate dar şi a dozării efortului în cadrul activităţii fizice adaptate, *colective*.

Ulterior, s-a constată că prin aplicarea programelor specifice adaptate (jocurile de mişcare adaptate), şi reuşindu-le totodată acţiunile motrice din cadrul acestora, copiii, au devenit mai încrezători în forţele proprii au acceptat cu mai multă uşurinţă activitatea de grup, au învăţat să colaboreze pentru realizarea şi finalizarea acţiunilor, creându-se astfel condiţiile unei *integrări sociale favorabile*.

Consider că, pe lângă *contribuţiile* aduse în metodică predării educaţiei fizice adaptate, la preşcolari, lucrarea este valoroasă prin:

- ✚ documentele de planificare elaborate pentru această activitate;
- ✚ jocurile de mișcare adaptate, elaborate pentru unitățile de mișcare ce se pot preda la copiii cu dizabilități motorii de vârstă preșcolară.

În opinie personală consider că tema este de actualitate și aduce o contribuție însemnată la dezvoltarea domeniului nostru de activitate fiind utilă în îndrumarea:

- ✚ specialiștilor care sunt încadrați în centrele de recuperare pentru a lucra cu copii cu dizabilități

- ✚ educatorilor din grădinițe, care le vor putea aplica, la grupele de copii, pe care îi educă, și în a căror componență sunt, sau se vor integra copii cu dizabilități;

- ✚ studenților și mai ales a celor care se oferă voluntar în a ajuta la desfășurarea activității de educație fizică adaptată atât în centre, cât și în grădinițe sau școli unde sunt integrați deja copii cu dizabilități.

- ✚ nu în ultimul rând, a profesorilor de educație fizică ce au integrați, în componența colectivelor de elevi pe care le conduc și elevi cu dizabilități.

Prin voluntariatul despre care am vorbit, am putea îndrăzni să tragem semnale de alarmă în ceea ce privește importanța pe care ar avea-o introducerea profesorului itinerant (specialist) și la disciplina de educație fizică adaptată. Acești itineranți putând fi profesorii de educație fizică și chiar studenții facultății de profil.

Evoluția atitudinii societății față de copilul cu dizabilități

Istoricul atitudinii societății față de copilul cu dizabilități¹

Primele încercări ale societății de a „trata” cumva copiii și persoanele cu handicap sunt de natură medicală și s-au manifestat prin internarea acestora în spitale sau azile. În trecut, copiii cu handicap au fost izolați în instituții specializate separate, destinate a proteja în egală măsură copiii în cauză ca și societatea. Treptat (la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX) se deschid numeroase „aziluluri” - în care, toți cei „internați” erau tratați în masă, interesul pentru acești indivizi ca persoane umane fiind extrem de redus sau inexistent.

Recunoașterea drepturilor - egale ale persoanelor handicapate cu semenii lor, ca derivație directă a “Declarației universale a drepturilor omului”, începe a fi sesizată tot mai mult spre sfârșitul anilor '60. Un rol important în această evoluție l-a avut apariția în 1996 a principiului “normalizării”, de sorginte scandinavă.

Pietre de hotar în schimbarea de esență a concepției și practicii au fost rezoluțiile ONU din 1971 - “Drepturile persoanelor cu handicap mintal”, 1975 - “Drepturile persoanelor handicapate”, “Anul internațional al persoanelor handicapate - 1981” și “Programul mondial de acțiune privind persoanele handicapate” (1983-1992), adoptat tot printr-o rezoluție ONU în anul 1982.

În perioada respectivă s-a manifestat o dispută amplă între adepții concepției istorice a “segregării” și cei ai concepției noi, numită, cu deosebire în acea perioadă, ”integraționistă”. Apărătorii segregării la acea dată – printre care și școala defectologică sovietică - își motivau poziția prin argumente ca:

- ✓ școlile și clasele speciale prezintă avantajul omogenizării grupelor;
- ✓ numărul elevilor dintr-o clasă specială este mai mic decât cel dintr-o clasă obișnuită;
- ✓ școlile și clasele speciale beneficiază de personal specializat, care poate răspunde adecvat și eficient cerințelor speciale ale acestor copii;
- ✓ școlile și clasele speciale sunt posesoare ale unor conținuturi, tehnologii didactice specializate, ceea ce oferă eficiența activității desfășurate.
- ✓ clasele și școlile obișnuite nu oferă un mediu adecvat de învățare și dezvoltare pentru copiii cu probleme, ci amplifică sentimentul de inferioritate al copilului handicapat;
- ✓ prezența acestor copii în clase obișnuite perturbă activitatea grupului de copii normali.

Modelul “inștitutional” este treptat supus unor critici cât mai severe, deși există destule opinii care apreciază și oportunitatea reabilitării și adaptării acestui model în mai mare măsură la copil. Argumentele principale ale criticii acestui model sunt: argumentul drepturilor civile, argumentul calității vieții, argumentul psihosocial, argumentul controlului social, argumentul eficienței.

¹ UNGUREANU, Aurora, (2009) Teză Doctorat - „*Contribuții privind integrarea socială a copiilor cu dizabilități motorii, prin activități fizice adaptate*” - I.O.S.U.D. - Universitatea din Pitești – îndrumător Prof. Univ. Dr. Niculescu Mugurel Horațiu, pp.44-51.

Un rol important în modificarea atitudinii l-au avut și rezultatele unor cercetări care arătau că nu se poate afirma cu certitudine că acei copii educați în instituții speciale ar face progrese mai mari, comparativ cu cei rămași în medii educaționale obișnuite.

Pe de altă parte, cercetările cu privire la copiii integrați în învățământul obișnuit relevă că, din punct de vedere al achizițiilor și dezvoltării intelectuale, nu se pot distinge diferențe semnificative între aceștia și cei din unitățile speciale, în schimb sub aspectul achizițiilor și dezvoltării sociale câștigul este net în favoarea copiilor integrați.

Copiii și persoanele cu handicap reprezintă de fapt o resursă pentru comunitate, o diferență specifică care o îmbogățește și o diversifică. Cultura handicapului trebuie înlocuită cu cea a diversității și cu abordarea interculturală - se afirmă la Seminarul Interruniversitar TEMPUS, în februarie 1996.

Perioada anilor '90 aduce nuanțe noi în atitudinea socială față de persoanele cu handicap, pe un fond de acceptare cvasigeneralizată a viziunii de integrare și normalizare.

Textele internaționale actuale evidențiază dezideratul unei "societăți - și educații-pentru toți", în care "toleranța", "solidaritatea", "convivialitatea" și "inclusivitatea" reprezintă elemente și valori cheie în edificarea anilor 2000 și a secolului XXI.

Unii știu din trecut faptul că erau cerșetori sau lăutari ori au în acest domeniu o slabă experiență. Nici una dintre aceste idei nu oferă o imagine clară a persoanelor cu deficiențe. Și ei sunt oameni ca și ceilalți: unii dependenți, alții independenți; unii lideri, alții persoane obișnuite; unii bogați, alții săraci; unii grași, alții slabi etc. Ca orice persoană, ei sunt produsul unic al eredității lor și al mediului și sunt indivizi. Dar și persoanele deficiente, la rândul lor, au două păreri în ceea ce privește impedimentul lor: unele îl consideră un dezastru, iar altele un simplu inconvenient.

În prezent, pe plan internațional, se încearcă trecerea de modelul vechi de „milă” la cel de „drepturi ale omului”, în care persoanele cu deficiențe pot susține că au aceleași drepturi și resurse ca și ceilalți membri ai societății. În acest sens, au fost emise – pe plan internațional – o serie de convenții/acte legislative cu caracter universal, care au ca scop incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și întărirea respectării drepturilor omului în cazul acestora.

Dintre acestea, cele mai importante sunt:

1. Convenția ONU asupra Drepturilor Copilului (1989) – ratificată de 177 de țări din lume :

- toate drepturile ar trebui să se aplice tuturor copiilor fără discriminare (Articolul2);
- toate acțiunile se vor face în interesul copilului (Articolul 3);
- dreptul fiecărui copil de a-i fi luată în considerare opinia, în privința oricăror proceduri care îl afectează (Articolul 12);
- cea mai deplină integrare posibilă a copiilor cu dizabilități (Articolul 28);

- învățământul ar trebui să pregătească copilul pentru o viață activă și responsabilă ca adult, și ar trebui să urmărească dezvoltarea talentelor și abilităților acestuia la potențial maxim (Articolul 29).

2. Regulile ONU privind Egalizarea Șanselor pentru Persoanele cu Dizabilități (1993):

- țările ar trebui să recunoască principiul egalității de șanse pentru copiii cu dizabilități în școlile în care sunt integrați;

- pentru a implementa învățământul inclusiv, statele ar trebui să aibă o strategie clar formulată, care să fie înțeleasă la nivelul școlii și al comunității;

- ele ar trebui să permită un curriculum flexibil precum și adăugiri și adaptări.

3. Declarația de la Salamanca și a Cadrului de Acțiune (1994) adoptate de către 92 de guverne și 25 de organizații internaționale în cadrul Conferinței Internaționale despre Învățământul celor cu Nevoi Speciale (1994). Școlile normale cu orientare inclusivă constituie cele mai eficiente mijloace de: combatere a atitudinilor discriminatorii, crearea unor comunități primitoare, construirea unei societăți inclusive, asigurarea învățământului pentru toți, în plus, acestea asigură un învățământ eficient pentru majoritatea copiilor și măresc eficiența și în ultimă instanță rentabilitatea întregului sistem educațional.

Copiii cu dizabilități sunt încă paria învățământului - În 1999 - 2000, Andrei Marga a dat un ordin de ministru care prevedea integrarea copiilor cu deficiențe în învățământul de masă. În ciuda acestui lucru, în România încă există 28873 de elevi care învață în cele 175 de unități școlare speciale. 17948 sunt integrați în programe de terapie logopedică, 1327 suferă de deficiențe motorii și neuromotorii, 22550 au deficiențe mentale și 4278 de copii au deficiențe de auz și de vedere. Motivul principal pentru care această problemă persistă este lipsa personalului specializat. Există numai 7774 de cadre didactice care lucrează cu acești copii și încearcă să îi integreze. În plus, mentalitatea românească este încă învechită, părinții fiind cei care, de cele mai multe ori, refuză ca propriii copii să învețe în clasă cu elevi cu dificultăți. În țările europene și în SUA, aceste probleme nu prea există, doar copiii cu handicap sever fiind scolarizați în instituții separate. (Revista "Gândul")

Din agenda ANPCA (Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție) vom enumera în continuare datele semnificative:

16 - 18 septembrie 2003, în cadrul componentei de Asistență Tehnică pentru monitorizarea proiectelor finanțate prin Programul Phare 2001, a fost organizată la Brașov, a doua sesiune de pregătire pentru reprezentanții direcțiilor pentru protecția copilului din partea de nord a țării care vor derula astfel de proiecte.

15 septembrie 2003 a avut loc, la sediul ANPCA, o întâlnire de lucru în vederea coordonării eforturilor tuturor partenerilor pentru elaborarea standardelor de calitate pentru serviciile de protecție a copilului.

12 septembrie 2003 a avut loc, la sediul Guvernului, Întâlnirea Grupului la Nivel Înalt pentru Copiii din România la care au participat, alături de doamna Emma Nicholson, raportor pentru România al Parlamentului European, de domnul

Adrian Năstase, Primul ministru al Guvernului României, de doamna Elena Dumitru, ministrul muncii, solidarității sociale și familiei și de doamna Gabriela Coman, secretar de stat la ANPCA, o parte dintre copiii câștigători ai Concursului "Floare de Colț" ediția 2003.

10 - 11 septembrie 2003 a fost organizată la Tulcea, în cadrul componentei de Asistență Tehnică pentru monitorizarea proiectelor finanțate prin Programul Phare 2001, prima sesiune de pregătire pentru reprezentanții direcțiilor pentru protecția copilului care vor derula astfel de proiecte.

10 septembrie 2003 a avut loc sesiunea Grupului Executiv al Grupului la Nivel Înalt din domeniul Protecției Copilului în care s-a prezentat și raportul celor trei subgrupuri de lucru coordonate de personal din partea ANPCA, care au lucrat în următoarele domenii: prevenirea abandonului copiilor, protecția copilului cu dizabilități, protecția copilului împotriva abuzului, neglijării și exploatării. Subgrupurile au fost alcătuite din reprezentanți ai ministerelor și ONG-urilor implicate în problematicile amintite.

9 septembrie 2003, la Ministerul Afacerilor Externe, a avut loc o Masă Rotundă pentru definitivarea Raportului Comun al Sistemului Națiunilor Unite pentru România, "Common Country Assessment".

7 - 9 septembrie 2003 au avut loc la Villefranche de Rouergue, Franța, întâlnirile franco-române ale colectivităților locale, propuse de Consiliul General din Aveyron, întâlniri care urmează celor de la Sinaia din 5 și 6 mai 2003. Întâlnirile au fost conduse de către Primul Ministru al Guvernului României, domnul Adrian Năstase și de Primul Ministru francez, domnul Jean Pierre Raffarin, care și-au asumat angajamentul de a continua cooperarea în domeniul descentralizării sistemului administrației publice. Din partea ANPCA, a participat doamna Gabriela Coman, secretar de stat.

Și în țara noastră se fac eforturi spre adoptarea acestei orientări europene începând cu anul 2004 și până în prezent. Astfel, s-a modificat H.G.nr.844 din 2002 care menționa meseriile pe tipuri și grad de handicap. Potrivit H.G.din 2004, școlile pot alege, în contextul orientării școlare și profesionale, orice meserie pe care o consideră necesară pentru pregătirea elevilor din școala respectivă.

Ordinul M.E.C. privind aprobarea planului cadru al învățământului pentru școala de arte și meserii și învățământul special, precum și instrucțiunile pentru aplicarea acestui cadru prevede Curriculum în dezvoltare locală care dă libertate școlilor, în adaptarea pregătirii profesionale în colaborare cu agenții economici locali.

Curriculum în dezvoltare locală se elaborează în școală cu participarea partenerilor locali pe baza standardelor profesionale existente. În acest fel legislația apărută în 2004 permite apropierea orientării școlare și profesionale de standardele europene.

Integrarea socială în mediul de viață

Prin *integrare socială* se înțelege, în concepția lui P. Popescu-Neveanu (1978), procesul de încorporare, asimilare a individului de către mediul social, în unități și sisteme sociale (familie, grup, colectiv, societate) prin modelarea sa conform datelor și cerințelor sociale (socializare), adaptarea sa la condițiile vieții sociale.

Socializarea nu este un proces mărginit și temporar, pentru că orice individ participă vrând-nevrând la viața socială și trebuie să se adapteze permanent schimbărilor care apar în societate, fiind tot timpul supus unor cerințe și provocări sociale. Fiecare copil cu CES trebuie să beneficieze de un program adecvat și adaptat de recuperare, care să dezvolte maximal potențialul fizic și psihic pe care îl are.

Cerințele educative speciale (CES) nu-i permit copilului o existență sau o valorificare în condiții normale a potențialului de care dispune, această stare, inducându-i un sentiment de inferioritate, ce amplifică condiția sa de persoană cu cerințe speciale.

Expresia desemnează acele cerințe ori nevoi specifice față de educație care sunt suplimentare dar și complementare obiectivelor generale ale educației pentru un copil. Fără abordarea adecvată a acestor cerințe speciale nu se poate vorbi de egalizarea șanselor de acces, participare și integrare școlară și socială.

Fiecare copil prezintă particularități individuale și de relație cu mediul, trăsături care necesită o evaluare și o abordare personalizată. Copiii cu deficiențe/handicap au și ei aceleași trebuințe în creștere și dezvoltare. Acești copii au în același timp și anumite necesități particulare, specifice, individualizate. Ei sunt la rândul lor diferiți din punct de vedere al temperamentului, motivațiilor, capacității, etc. chiar dacă prezintă același tip de deficiență. Conceptul de cerințe educative speciale aspiră la depășirea tradițională a separării copiilor pe diferite categorii de deficiențe/handicap, printr-o abordare noncategorială a tuturor copiilor.

Când deficiența copilului este gravă (profund) sau când același copil prezintă deficiențe asociate, aceste dificultăți ale integrării sporesc, dar marea majoritate a copiilor cu CES prezintă forme ușoare sau lejere, ceea ce le permite o adaptare, relativ bună, la comunitatea copiilor normali, mai cu seamă atunci când se îndeplinesc condițiile enumerate mai sus. Integrarea urmărește, pe de o parte, valorificarea la maxim a disponibilităților subiectului deficient, dar, pe de altă parte, antrenarea în mod compensatoriu a palierelelor psiho-fizice care nu sunt afectate în așa fel încât să preia activitatea funcțiilor deficitare și să permită însușirea de abilități care să înlesnească integrarea eficientă în comunitatea normală.

Paralel, prin integrare, se realizează și o pregătire psihologică a subiectului, care să contribuie la crearea unor stări efectiv emoționale corespunzătoare, în care confortul psihic este menținut de satisfacțiile în raport cu activitățile desfășurate. Raportul relației socializare, integrare, incluziune are în vedere implicațiile practice și teoretice ce privesc evoluția sistemului de organizare a educației speciale și a

pregătirii copiilor pentru integrarea și incluziunea în activitățile profesionale și în colectivitățile sociale.

Recunoscând faptul că orice proces de readaptare a unei persoane cu handicap ar trebui să țină cont de măsurile care favorizează autonomia sa personală și/sau asigură independența sa economică și integrarea sa socială cea mai completă posibil, trebuie incluse și dezvoltate programe de readaptare, măsuri individuale și colective care să favorizeze independența personală, care să-i permită de a duce o viață cât mai normală și completa posibil, ceea ce include dreptul de a fi diferit. O readaptare totală presupune un ansamblu de măsuri fundamentale și complementare, dispoziții, servicii de facilitare care ar putea garanta accesibilitatea la confortul fizic și psihologic.

Adaptarea mobilierului exterior și urbanismul, accesul în clădiri, la amenajări și instalații sportive, transportul și comunicațiile, activitățile culturale, timpul liber și vacanțele trebuie să constituie totuși acei factori care contribuie la realizarea obiectivelor readaptării. Este important și de dorit de a determina participarea, în măsura posibilului, a persoanelor handicapate și a organizațiilor care-i reprezintă la toate nivelele de elaborare a acestor politici.

Legislația trebuie să țină cont de drepturile persoanelor cu handicap și să favorizeze, pe cât posibil, participarea lor la viața civilă. În cazul în care persoanele cu handicap nu sunt în măsură de a-și exercita în mod deplin drepturile lor de cetățeni, trebuie să fie ajutate de a participa cât mai mult posibil la viața civilă, asigurându-le ajutorul adecvat și luând măsurile necesare.

Posibilitatea de acces la informație este cheia unei vieți autonome. Mai mult, profesioniștii trebuie să informeze asupra tuturor aspectelor vieții, iar persoanele cu handicap trebuie să aibă posibilitatea de a-și procura informația ele însele.

Dacă natura, gravitatea handicapului sau vârsta persoanei nu permit reconversia sa personală, chiar în atelier protejat, la domiciliu sau în centre de ajutor pentru muncă, ocupațiile cu caracter social sau cultural trebuie să fie prevăzute.

Măsuri potrivite trebuie avute în vedere pentru a asigura persoanelor cu handicap condiții de viață care să le asigure dezvoltarea lor normală a vieții psihice.

Integrarea școlară

Este un proces de includere în școlile de masă/clase obișnuite, la activitățile educative formale și nonformale, a copiilor considerați ca având cerințe educative speciale. Considerând școala ca principala instanță de socializare a copilului (familia fiind considerată prima instanță de socializare), *integrarea școlară* reprezintă o particularizare a procesului de integrare socială a acestei categorii de copii, proces care are o importanță fundamentală în facilitarea integrării ulterioare în viața comunitară prin formarea unor conduite și atitudini, a unor aptitudini și capacități favorabile acestui proces.